

Úvod do studia psychologie osobnosti

Psychologie osobnosti a ostatní obory

Obecná psychologie

x Psychologie osobnosti

x Psychoterapie

Postavení obecné psychologie a ostatních oborů

obecná psychologie

psychologie osobnosti

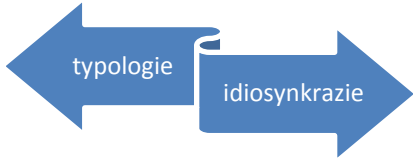
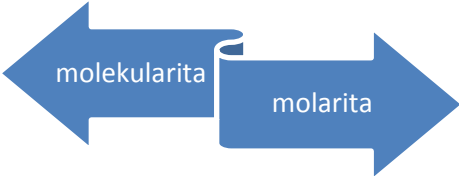
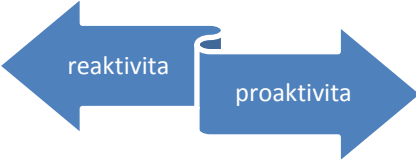
vývojová psychologie

psychoterapie

klinická psychologie

psychodiagnostika

Obecná psychologie versus psychologie osobnosti

Obecná psychologie	ZATÍMCO	Psychologie osobnosti
zkoumá obecné principy lidské psychiky, člověk je pro ni průměrný jedinec druhu homo sapiens		zkoumá, jak funguje individualita člověka, jaké jsou intersubjektivní rozdíly a co je jejich příčinou
zkoumá dílčí jevy do velkých podrobností, čímž vzniká roztržičnost, ale zároveň též banka poznatků pro ostatní psychologické disciplíny		zkoumá vztahy dílčích psychických vlastností, které tvoří strukturálně-dynamický systém, jednoduše: osobnost
vidí tradičně člověka jako entitu reagující na podněty a adaptující se na situace		snaží se vidět člověka jako jedinečné „já“, které aktivně rozhoduje o tom, jakým způsobem bude utvářet svůj život a své okolí

Psychologie osobnosti – předmět: triáda

- Tři složky tzv. psychologické triády – **člověk myslí, cítí a chová se**
- Jak studovat:
- Každá složka zvlášť
- Tyto složky v kombinaci
- Tyto složky v rozporu

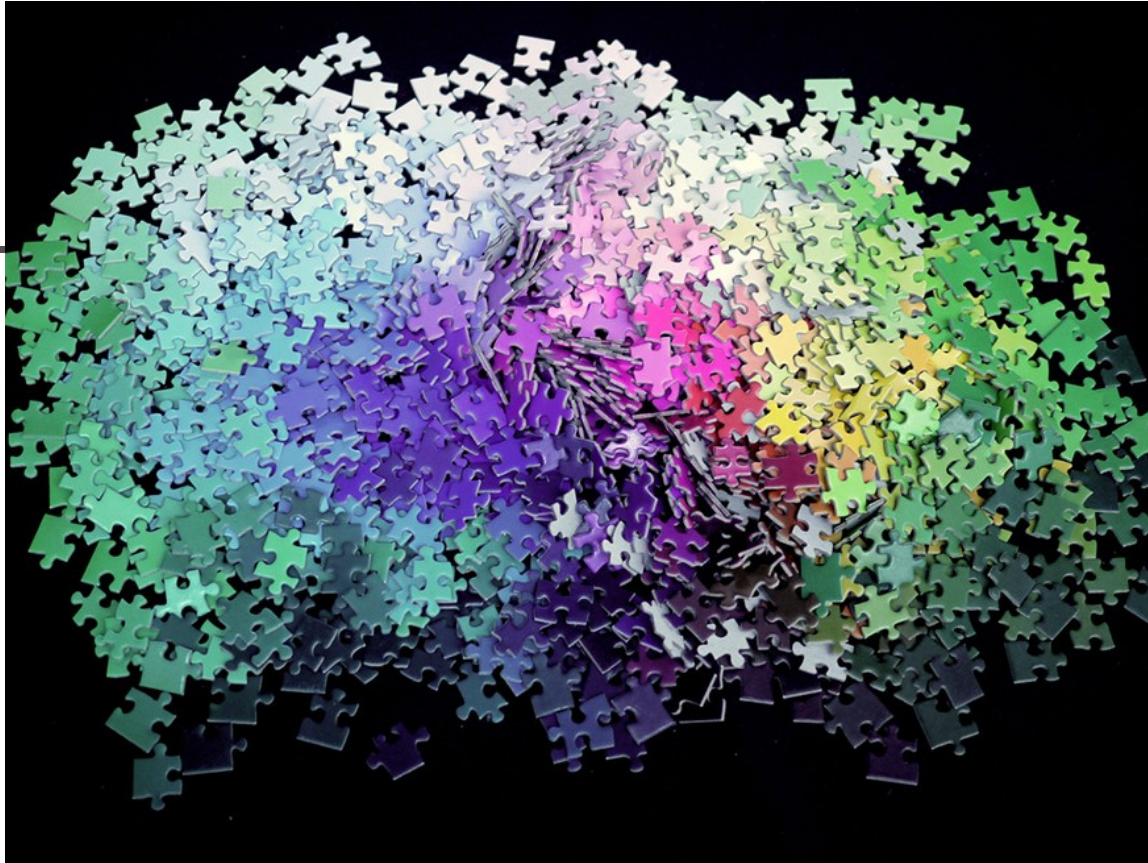
Otázky - triáda:

- Emoce jsou složkou osobnosti, která z velké části zahrnuje vnitřní procesy v člověku, co by se stalo, kdyby ale ze světa vymizely?
- Jmenujte příklady z praxe/psychický fenomén, ze svého života, kdy se člověk
 - chová v rozporu se svým přesvědčením
 - chová v rozporu se svými emocemi
 - jeho emoce a myšlení jsou v rozporu

Proč??

Tři pilíře utváření osobnosti

- **Biologické faktory (vliv na vlohy, temperament)**
 - **Sociální faktory (charakter...)**
 - **Sebeutváření (moje vlastní cesta, sebevýchova, sebeurčení)**
-
- Věčná otázka: Co má největší vliv na utváření osobnosti?
 - Výzkumy dvojčat – výchova x genetika
 - Rasové teorie – biologická podmíněnost některých složek osobnosti

Osobnost jako složitá skládačka

Osobnost jako složitá skládačka

- Nekonzistence mezi různými systémy
- Komplikovanost celého systému – neznáme všechny vstupní údaje (fyziologie mozku, podíl dědičnosti, výchovy a vůle na utváření osobnosti, kauzalita mezi tělesným a duševním)
- Nemožnost předpovědět, kdy, proč, za jakých okolností člověk jedná, jak jedná

Psychologie osobnosti – jak na tu složitost?

- **Dvě rozdílné cesty:**
- **zkoumání jednotlivých složek osobnosti: temperament, charakter, sebepojetí, motivace...**

DRUHÁ CESTA JE PRO NÁS:

- **pohled na osobnost prostřednictvím 3 základních směrů a koncepcí různých autorů:**
 - **behaviorismus – Watson, Skinner, Bandura**
 - **psychoanalýza – Freud, Jung, Adler, Horneyová,...**
 - **humanistická – Rogers, Maslow, Frankl, Kelly**

Psychologie osobnosti – Mission impossible ...?

- **Tři otázky psychologie osobnosti:**
 - 1. Co?
 - 2. Jak?
 - 3. Proč?
- Možnost zahlcení různými odpověďmi
- Nelze vše zaráz, tedy nutnost hledat šablonu, čóčku, vzorec, algoritmus, mapu, postup, které nás zorientuje a zaměří – otázka **paradigmatu v psychologii osobnosti**

Teorie osobnosti

OBT

- **Paradigma** – zásadní teorie, supermodel, univerzálně přijímaný – psychologie osobnosti ho nemá
- One Big Theory (OBT)
- Každý si myslí, že je to ta jeho (Freud x Jung x Skinner)
- V psychologii (natož. Psychologii osobnosti) chybí – a možná nikdy nebude
- DŮVODY:
- Co jedné teorii jde dobře – zcela opomíjí něco jiného (kávovar a toastovač)
- A ještě hůř: kávovar a toastovač a rádio v kombinaci dohromady – k čemu je to dobré?

Tři základní přístupy (směry)

- **Psychoanalýza**
 - **Behaviorismus**
 - **Humanistická psychologie**
 - **A pak moderní přístupy: kognitivní, rysový...**
-
- Různé zdroje – biologie, filosofie, experimentální, gestalt...
 - Historické souvislosti...
 - Liší se právě v pohledu na osobnost člověka. Mnoho z nich vycházejících různých teorií...
 - V cíli našeho kurzu (21. století) jsou **moderní přístupy**, které vychází ze základních směrů, ale nabízí řešení přímo využitelné v moderním světě

Kterou teorii vybrat?

- Mít v paměti tzv. Funderovo pravidlo:
- **Nejsilnější stránky čehokoliv jsou zároveň slabou stránkou též věci a překvapivě někdy bývají pravdivé oba protikladné výroky.**
- **Osobnost** JE koherentní a konzistentní, ale představuje jen možnost, různě využitelnou.
- Silné stránky každého hlavního **SMĚRU** jsou i jeho slabými (tzn. jsou těsně vázány se slabými stránkami)(Př. Psychologie osobnosti, behaviorsimus, prezident Nixon, princezna Diana)
- **Při výběru mít vždy v úvaze možnosti teorie, svoje přesvědčení a svůj cíl...**

Ale přesto pozor – znaky dobré teorie:

■ **Teorie:**

- a) soubor premis, relevantních pro předmět zkoumání, které jsou v logickém vztahu a tvoří systém
- b) soubor definic, které dávají premisy do vztahu pozorovatelných skutečností

PRAVIDLA:

- Musí být jasná **syntax**.
- Musí být **operacionalizované** pojmy, definice.

Př. Vztah úzkosti x motoriky a sebehodnocení

- **Nutné vlastnosti dobré teorie:**
- Verifikovatelnost. (schopnost teorie predikovat)
- Obsažnost (jak velké pole zasahují?)
- Heuristika (jaký mají dopad na realitu?)

Teorie osobnosti v protikladech:

- **Každá teorie osobnosti je soubor tvrzení o lidském chování, které odpovídají na hlavní otázky po povaze lidské osobnosti.**
- Teorie se mohou (vzhledem k těm tvrzením) nacházet na kontinuu:
- Vědomé nevědomé procesy
- Výsledky učení proces učení
- Dědičnost..... prostředí
- Minulost.....přítomnost
- Holistický přístup.....analytický přístup
- Osobasituace
- Účelovémechanistické chování
- Několikmnoho motivů
- Normálnínenormální

Definice osobnosti

Filozofická otázka:

Je osobnost tedy **souhrn různých složek**, které jsme si vyjmenovali a které spolu tvoří složitý funkční systém?

Anebo je osobnost tím, **co to všechno propojuje určitým specifickým způsobem?** Takže vlastně: **je moje osobnost příčinou nebo výsledkem?**

Osobnost v laickém slova smyslu – „...osobnosti Superstar jsou rychlokvašky...“ „Václav Havel je osobnost“ – **hodnotící definice**

V psychologii osobnosti je osobností každý: nejen Sestra Tereza či John Lennon... Martin je komplikovaná osobnost... **deskriptivní definice**

Definice osobnosti

V psychologii složitější a komplexní pohled: Allport sesbíral 50 definic osobnosti – vychází samozřejmě z různých teorií a osobních zaměření autorů

Biosociální definice

Souhrnná

Integrativní

A jaká je Vaše definice osobnosti?

Osobnost je...

Definice osobnosti

Osobnost je jednotná psychofyziologická celost, integrace dynamických vztahů mezi biologickými (konstitučními) a sociálními momenty.
(K.Gotschaldt)

Každý člověk je v určitých ohledech jako všichni ostatní, jako někteří lidé, jako žádný jiný člověk. (A. H. Murray)

Osobnost je integrovaný, k seberealizaci směřující systém psychických a psychofyziologických funkcí individua, které jsou v neustálé interakci s prostředím. (P. Říčan)

Osobnost je konečný produkt našeho systému zvyků.
(J. B. Watson)

Definice osobnosti (Smékal, 2002)

Osobnost je konvergencí všech podstatných kulturních tendencí v psychice. Čím kulturnější člověk je, tím méně může být jedinečnou osobností. (Vernon)

Osobnost nezáleží na vlastnostech, ale ve způsobu jejich spojení. (Peters)

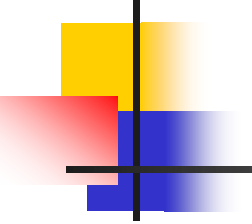
Osobnost je to, čím se jeden člověk odlišuje od druhého z hlediska kvantitativního i kvalitativního. (H. J. Smith)

Osobnost je sumou psychických reakcí člověka na mínění, které má o něm jeho okolí. (Ch. H. Cooley)

Test srovnání paradigmat

**PSYCHOANALÝZA X
BEHAVIORISMUS X HUMANISTICKÝ
PŘÍSTUP**

Psychoanalýza, neopsychoanalýza Hlubinné teorie osobnosti

Sigmund Freud

První ucelená teorie osobnosti, převratný moment – „já ztratilo vládu“

Všichni vychází z Freuda, lidová slovesnost, košilaté vtipy a říkačky...Freude, Freude, Freude...

Nebezpečná metoda

Pojmy: Id, Ego, Superego /Vědomí x předvědomí x nevědomí/ Obranné mechanismy/Vývojová stadia osobnosti/ Neurózy a úzkosti/ Sny a Parapraxe

Ale především – sex!

C. G. Jung, A. Adler, K. Horneyová, H. S. Sullivan, E. Fromm, E. Erikson, ...

Behaviorismus, neobehaviorismus

Otec behaviorismu J. B. Watson

„...Dejte mi tucet zdravých dobře rostlých dětí a vlastní specifický svět, v němž bych je vychovával, a já vám ručím za to, že z každého z nich vychováám specialistu podle objednávky: lékaře, právníka, umělce, vedoucího prodejny, ba dokonce i žebráka a zloděje, bez zřetele k jeho vlohám, sklonům, tendencím, schopnostem, zájmům a výbavě jeho předků...“

Behaviorismus, neobehaviorismus

Důraz na chování, viditelné projevy organismu.

Reakce (jednání) člověka je funkcí prostředí (stimulu) a osobnosti (black box).

Pokusy na lidech a zvířatech: krysy, Malý Albert. Skinnerův box, Pavlovovi psi
Etika!

Ivan P. Pavlov

Teorie klasického podmiňování – nepodmíněný x podmíněný podnět.

Clark L. Hull, B. F. Skinner

Rozvíjeli teorii podmiňování, zamýšleli se nad zamezením vyhasnutí podmíněné odezvy.

John Dollard, Neal E. Miller

Zabývali se procesem učení, vymezovali jeho složky.

Humanistická psychologie

Abraham Maslow, Carl R. Rogers, V. Frankl

Opozice vůči behaviorismu i proti „pudovým“ silám psychoanalýzy.

Zdůraznění svobody a individuality.

Hodnota člověka – člověk v obtížných situacích.

Duchovní stránky člověka.

Optimistický pohled na organismus - může být moudřejší než vědomí.

Vůle k seberealizaci, mohou jí být postaveny překážky.

Pojmy: Smysl života, Hodnoty, Potřeby. Vůle, Self, Sebepojetí, Sebeurčení, Kongruence, Autenticita

Názor na lidskou povahu

Psychoanalýza

Behaviorismus

Humanistická psychologie

Názor na lidskou povahu

Psychoanalýza
negativní

Behaviorismus
neutrální

Humanistická psychologie
pozitivní

Je chování svobodné nebo determinované?

Psychoanalýza

Behaviorismus

Humanistická psychologie

Je chování svobodné nebo determinované?

Psychoanalýza

determinované

Behaviorismus

determinované

Humanistická psychologie

svobodná volba

Základní motivy

Psychoanalýza

Behaviorismus

Humanistická psychologie

Základní motivy

Psychoanalýza

sex a agrese

Behaviorismus

popudy různého druhu

Humanistická psychologie

sebeaktualizace

Struktura osobnosti

Psychoanalýza

Behaviorismus

Humanistická psychologie

Struktura osobnosti

Psychoanalýza

id, ego, super ego

Behaviorismus

zvyky

Humanistická psychologie

self (jáství)

Role nevědomí

Psychoanalýza

Behaviorismus

Humanistická psychologie

Role nevědomí

Psychoanalýza

maximalizovaná

Behaviorismus

prakticky neexistující

Humanistická psychologie

minimalizovaná

Vývojový důraz

Psychoanalýza

Behaviorismus

Humanistická psychologie

Vývojový důraz

Psychoanalýza

psychosexuální stádia

Behaviorismus

kritické situace, učení – identifikace a imitace

Humanistická psychologie

vývoj obrazu sebe sama

Bariéry osobního růstu

Psychoanalýza

Behaviorismus

Humanistická psychologie

Bariéry osobního růstu

Psychoanalýza

nevědomé konflikty, fixace

Behaviorismus

maladaptivní zvyky, patologické prostředí

Humanistická psychologie

podmínky hodnoty, inkongruence

Úkol pro skupiny:

Sehrajte nebo popište interakci klient a terapeut

Problém

- Fobie z myší
- Deprese
- Alkoholismus
- Nevěra- partnerská terapie

Přístup

- Behaviorismus a přidružené přístupy
- Psychoanalýza, různé druhy
- Humanistický přístup

Shrnutí

- *HODNOCENÍ teorií z uvedených aspektů – pro zkoušku alespoň 3 hlavní směry a nějaké příklady teorií:*
- *Jaké mají teorie vlastnosti a vady ??*
- *Které jsou špatné a které nejlepší ??*
- DÁLE:
- Biologická determinace psychiky
- Hlubinné teorie osobnosti

ÚKOL Č. 1

- **Zadání úkolu:**
- **1. Determinovanost homosexuality.**
- **2. Determinovanost školního neúspěchu Romských dětí.**
- Rozsah: 3 stránky (+/- 20 procent; tzn. cca 5400 znaků) - je nutné dodržet rozsah
- **Téma/problém:**
- Ad 1. Vysvětlete pojem z různých hledisek. Je homosexualita dědičná (vrozená) nebo je získaná? Pokud je dědičná, popište možný mechanismus a způsob, jak a kdy se projevuje na osobnosti lidského jedince. Pokud je získaná – tedy jak a v kterém období vývoje? Jaký vliv na osobnost má fakt, že jde o získanou/vrozenou vlastnost osobnosti (rys)
- Ad 2. Výchova a vzdělání romských dětí – neprospívání je faktem. Jaké jsou příčiny tohoto jevu, jaký může být vliv biologické determinace osobnosti? Jak, na základě poznatků přistupovat k výchově romských dětí, jaká opatření přijmout.
- **Struktura práce:**
- Teoretický úvod, představení různých aspektů jevu (historické souvislosti, aktuální situace atd.)
- Argumenty pro a proti biologickou determinaci fenoménu
- Syntéza – jaký je možné udělat závěr?
- Jaké jsou důsledky tohoto závěru – pro teorii pro praxi?
- Každý argument musí být podložen citací odborné literatury – minimálně citovat 3 různorodé zdroje